

JUHÁSZ ANDREA ERIKA

A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt kötelező kegyelmi eljárása

Bevezető gondolatok

Tanulmányom témája a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt kötelező kegyelmi eljárása. A jogalkotó a 2014. évi LXXII. törvény 109. §-ával iktatta be ezt az új jogintézményt a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvénybe (a továbbiakban: Bv. törvény).

A tanulmányban néhány gondolatban kitérek az időskorú fogvatartottakra is, tekintettel arra, hogy elsősorban a börtönpopuláció ezen rétegét érinti majd a jövőben a nevezett eljárás. Fontos kérdés, hogy az időskorú elítéltek fogvatartásával kapcsolatban milyen speciális problémák merülhetnek fel, és ezen problémák megoldására fel vannak-e készülve a honi büntetés-végrehajtási intézetek.

A kötelező kegyelmi eljárás bevezetésének közvetett és közvetlen előzménye

A kötelező kegyelmi eljárás bevezetésének közvetett előzménye az ún. *Vinter és mások kontra Egyesült Királyság* ügy,¹ amelyben elvi érveléssel fogalmazta meg az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB, strasbourgi testület, Bíróság), hogy „az életfogytiglani szabadságvesztés akkor áll összhangban az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkével [kínzás tilalma], ha az életfogytig tartó szabadságvesztés de jure és de facto is mérsékelhető.”²

Mielőtt rátérnék az új jogintézmény bevezetésének közvetlen előzményére, azt is szeretném megjegyezni, hogy 2011-ben hozott a strasbourgi testület egy magyar vonatkozású ügyben ítéletet, amelynek azonban nem a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, hanem az életfogytig tartó szabadságvesztés volt a témája. A *Törköly Tibor kontra Magyarország* ügyben³ a kérelmező annak megállapítását kérte a Bíróságtól, hogy büntetése embertelennek minősül, mivel életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték, amelyből 40 év után helyezhető feltételes szabadságra. A strasbourgi testület kifejtette, hogy önmagában nagykorú személy-

¹ *Vinter and Others v. the United Kingdom*. Application nos. 66069/09, 130/10, 3896/10; judgment of 9 July 2013.

² 108. §.

³ *Tibor Törköly v. Hungary*. Application no. 4413/06, judgment of 5 April 2011.

lyel szemben az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása nem ellentétes a nemzetközi ajánlásokkal. Az EJEB azt vizsgálta, attól függetlenül, hogy a kérelmező legkorábban 75 éves korában szabadulhat, ez valóságos reményt jelenthet-e a szabadulásra. A Bíróság az eset összes körülményének értékelését követően alaptalannak ítélte és elutasította az elítélt kérelmét. Ha „a nemzeti jog megadja a lehetőséget az életfogytig tartó szabadságvesztés felülvizsgálata keretében annak megváltoztatására, csökkentésére, elengedésére vagy az elítélt feltételes szabadon bocsátására, ez – a követendő eljárás nem bírósági jellege ellenére – eleget tesz a 3. cikknek.”⁴

Az új jogintézmény bevezetésének közvetlen előzménye *Magyar László Magyarország elleni ügye*⁵ volt, amelyben a Bíróság elmarasztalta Magyarországot, arra tekintettel, hogy a honi szankciórendszer részét képező tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés ellentétes volt az Egyezmény 3. cikkével, ugyanis az elítélt nem volt feltételes szabadságra bocsátható, továbbá nem volt biztosítva számára egy ún. felülvizsgálati rendszer sem. Az említett strasbourgi döntésre mintegy válaszként került beépítésre a Bv. törvénybe az ún. kötelező kegyelmi eljárás.

Tekintettel arra, hogy az említett eljárás lefolytatására csak akkor kerülhet sor, ha a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésre ítélt a büntetésből 40 évet letöltött, gyakorlati tapasztalatok még nem állnak rendelkezésre. Az azonban vizsgálható, hogy ezzel a törvénymódosítással Magyarország eleget tett-e a nemzetközi jogi kötelezettségének. Azaz a kötelező kegyelmi eljárás összhangban áll-e a Bíróság által megkívánt felülvizsgálati rendszerrel?

Az új jogintézmény eljárásjogi szabályai

A kötelező kegyelmi eljárás legfontosabb eljárásjogi kérdéseit emelem ki a következőkben. Az eljárás hivatalból indul, és akkor kerülhet sor a lefolytatására, ha az elítélt a szabadságvesztés-büntetésből 40 évet letöltött. Személyi akadály, hogy amennyiben az elítélt nem adja meg a hozzájárulását, az az eljárás lefolytatásának akadályát fogja jelenteni.

Az igazságügyért felelős miniszternek kell beszereznie az eljárás előkészítéseként az előterjesztés elbírálásához szükséges iratokat.

Ezek a következők:

- a büntetőügy iratai,
- a büntetés-végrehajtása során keletkezett iratok, úgymint a kockázatértékelési összefoglaló jelentés, a kockázati besorolással kapcsolatos iratok, az értékelő vélemények, fegyelmi eljárások iratai, az egészségügyi lapok, valamint az elítélt mentális állapotára vonatkozó szakorvosi és pszichológusi vélemény,
- a büntetés-végrehajtási pártfogó által készített környezettanulmány,
- az elítélt esetleges szabadulása esetén a foglalkoztatását biztosító munkáltatói nyilatkozat.

Az ún. Kegyelmi Bizottság hoz állásfoglalást abban a kérdésben, hogy az elítélt feltételes szabadságra bocsátható-e. A Kegyelmi Bizottság egy eseti jelleggel működő, öttagú bizottság. A tagokat a Kúria elnöke jelöli ki a Kúria büntető kollégiumának javaslata alapján, a Kúrián vagy ítéletábrán büntető ügyekben eljáró bírák közül. A tagoknál elnököt kell választaniuk maguk közül, és a bizottság döntését szótöbbséggel hozza meg.

⁴ A Kúria Nemzetközi Kapcsolatok és Európai Jogi Irodájának Hírlevele II. évf./5. szám, 2011. 26-27.

⁵ *László Magyar v. Hungary*. Application no. 73593/10, judgment of 13 October 2014.

A Kegyelmi Bizottság a Bv. törvény 46/C. § szerint beszerzett iratok beérkezését követő 90 napon belül megvizsgálja, hogy

- a) az elítéltnak a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartására, valamint arra a készségére tekintettel, hogy törvénytisztelő életmódot fog folytatni, illetve
- b) az elítélt személyi vagy családi körülményeire, valamint az egészségi állapotára tekintettel alaposan feltehető-e, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető.

Az eljárás során az elítéltet meg kell hallgatni. Az eljárás végén a Kegyelmi Bizottság indokolt állásfoglalást hoz, amelyet megküld az igazságügyi miniszternek. A miniszter ettől nem térhet el. A végső döntést a köztársasági elnök hozza meg. Amennyiben úgy dönt, hogy nem bocsátható szabadon az elítélt, akkor a döntést követő két év elteltével a kegyelmi eljárást újra le kell folytatni.

Az elítélt egészségi állapota

Az igazságügyért felelős miniszter által beszerzendő fent említett iratok közül az egészségügyi papírokat, és ezzel kapcsolatban az elítélt egészségi állapotát szeretném kiemelni, figyelemmel az EJEB esetjogára. Mivel a Btk. 41. § (1) bekezdése alapján életfogytig tartó szabadságvesztést a bíróság azzal szemben szabhat ki, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 20. életévét betöltötte, ezért a kötelező kegyelmi eljárás szabályai szerint, ha azt a példát vesszük alapul, hogy egy húszévest ítélték tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre, akkor ő leghamarabb 60 éves korában szabadulhat. Figyelemre méltó, hogy a börtönpopuláció sokkal hamarabb öregszik, mint a szabad emberek. Az időskorú fogvatartottak biológiai életkora akár hét évvel is idősebb lehet a tényleges életkoránál. Ennek oka a börtön károsító hatása.⁶ Ilyen korban pedig felmerülhet annak a kérdése, hogy az elítélt egészségi állapota egyáltalán alkalmas lesz-e arra, hogy vele szemben a szabadságvesztés-büntetés fennmaradó részét végrehajtsák. Ez a kérdés akkor is felmerülhet, ha az elítélt magaviselete nem volt kifogástalan.

*Papon Franciaország elleni ügyében*⁷ például a panaszos 90 éves volt, amikor a strasbourggi bírósághoz fordult. Arra hivatkozva kérte az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJE, Egyezmény) 3. cikke megsértésének a megállapítását, hogy „extrém életkor” és egészségi állapota nem összeegyeztethető a börtönkörülményekkel.

A panaszos szerint a szabadságvesztés-büntetés bármely formája az Egyezmény 3. cikkének megsértését eredményezi egy 90. életévét betöltött személlyel szemben.

Hivatkozott a kérelmező a fogvatartása körülményeinek számos aspektusára, ezenkívül részletesen bemutatta az egészségügyi problémáit, amelyek állítása szerint a fogvatartása során rosszabbodtak.

A Bíróság nevezett ügyben kifejtette, hogy önmagában az előrehaladott életkor nem lehet akadálya a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának. Más körülményekkel együttvéve, így különösen az egészségi állapotot vizsgálva azonban már felmerülhet az egyezményesértés kérdésének a vizsgálata.

Az EJE megvizsgálta az ügygel kapcsolatban az összes rendelkezésre álló bizonyítékot, és arra a következtetésre jutott többek között az orvosi jelentés alapján, hogy a panaszos egészségi állapota megfelelő volt, és megkapott minden szükséges orvosi ellátást a börtönben. A strasbourggi testület vizsgálta a fogvatartás körülményeit is, és azt is megfelelőnek

⁶ JUHÁSZ Zsuzsanna: Az öregedő börtönnépesség problémái. *Börtönügyi Szemle* XXXI. évf. 2 (2012) 2.

⁷ *Papon v. France*. Application no. 64666/01, judgment of 7 June 2001.

találta. Így összességében arra a következtetésre jutott, hogy a bánásmód nem minősült embertelennek és megalázóknak, azaz az állam nem sértette meg az Egyezmény 3. cikkét.

A *Farbtubs kontra Lettország*⁸ ügyben a panaszos ugyancsak időskorúként, 83 éves korában fordult az EJEB-hez. A kérelmező hivatkozva többek között az életkorára és betegségeire, annak megállapítását kérte, hogy a vele szemben alkalmazott bánásmód az Egyezmény 3. cikke megsértésének minősült. Kifejtette, hogy álláspontja szerint a lett börtönökben uralkodó börtönkörülmények nem igazodtak az ő speciális igényeihez.

A Bíróság megállapította az ügygel kapcsolatban, hogy mivel a panaszos mozgássérült volt, ezért a legtöbb napi programban nem tudott részt venni. Így többek között nem tudott felöltözni, leülni, mozogni, felkelni, vagy megmosakodni segítség nélkül. Ezekon túlmenően a strasbourgi testület azt is megállapította, hogy a panaszos a bebörtönzéskor számos súlyos betegségben szenvedett, amelyek többsége krónikus és gyógyíthatatlan volt.

Az EJEB hangsúlyozta, ha a nemzeti hatóságok úgy döntenek, hogy bebörtönöznek egy súlyos betegségekkel küzdő személyt, akkor meg kell győződniük arról, hogy a fogvatartás körülményei igazodnak a beteg speciális igényeihez.

A strasbourgi testület megjegyezte továbbá azt is, hogy a panaszosnak további betegségei alakultak ki a börtönben. Bár a regionális bíróság csak kettőt határozott meg, a kérelmező ötöt említett, nevezetesen: általános érlemeszedést, Parkinson-kórt, dinamikus keringési zavarokat, hosszan tartó amnéziát, cukorbetegséget és zöld hályogot. A Bíróság megállapította, hogy az új betegségek kialakulása annak jelét mutatta: a szabadságvesztés-büntetés folytatása nem volt összeegyeztethető a panaszos egészségi állapotával.

A Bíróság azt is kifejtette ítéletében, hogy több alkalommal fogvatartottak segítettek önkéntes alapon a panaszosnak a mindennapi tevékenységek ellátásában. Ez pedig nem megfelelő megoldás egy súlyosan fogyatékos személy esetében, mivel a többi fogvatartott szakképzetlen. Komoly problémák merülhetnek fel ezért az Egyezmény 3. cikkével kapcsolatban: szorongás érzése alakulhatott ki a fogvatartottban azért, mert azt gondolhatta, hogy vészhelyzetben nem kapja meg a megfelelő segítséget.

Az EJEB végül arra a következtetésre jutott a panaszos életkorára, a betegségeire, az állapotára tekintettel, hogy a szabadságvesztés-büntetés folytatása nem volt megfelelő. Ez a szituáció a panaszos számára állandó szorongást, a megaláztatás és kisebbségi érzés kialakulását okozhatta, amely egyértelműen megvalósította az EJEE 3. cikkének sérelmét.

A fent kifejtett jogesetekre tekintettel álláspontom szerint az egészségügyi iratok, az elítélt egészségi állapota vizsgálatának kiemelt jelentőséget kell tulajdonítani a kötelező kegyelmi eljárás során, függetlenül akár az elítélt korábbi magaviseletétől.

Néhány gondolat az időskorú fogvatartottakról

Büntetés-végrehajtási szempontból az a kérdés merülhet fel, hogy a honi büntetés-végrehajtási intézetek, elsősorban a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést végrehajtó intézetek fel vannak-e készülve arra,⁹ hogy időskorú személyekkel szemben hajtsák végre a büntetést.

⁸ *Farbtubs v. Latvia*. Application no. 4672/02, judgment of 6 June 2005.

⁹ Egy példát kiragadva: Az ombudsman 2011-ben tett egy vizsgálatot – az időskorú elítéltek fogvatartására is kiterjedően – a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában, Tökölön, és megállapította, hogy „a fürdőhelyiségek akadálymentességének hiánya visszásságot okoz az esélyegyenlőség elvével összefüggésben, a főépülethez tartozó sétaudvar nem megfelelő kialakítása pedig sérti az emberi méltósághoz való jogot.” BORZA Beáta (szerk.): „Méltókép-

A Börtönstatisztikai Szemle 2016-ban megjelent kiadványa felhívja a figyelmet arra, hogy a 60 év feletti elítéltek száma és aránya több mint két és félszeresére nőtt az elmúlt 20 évben. „Jóllehet, hogy a hazai helyzet még nem égető, de az előremutató statisztikák arra engednek következtetni, hogy most kell előkészíteni a szakmai megoldásokat az idős és beteg fogvatartottak szükségleteinek figyelembevételével az elhelyezés, ellátás, bánásmód, ápolás, idősgondozás és reintegrációs cél tekintetében.”¹⁰ Az idézett célkitűzés is rámutat arra, hogy a honi büntetés-végrehajtási intézetek még nincsenek teljesen felkészülve az időskorú elítéltek fogvatartására, noha a számuk évről évre nő.

A problémát elsősorban az jelenti, hogy az időskorú fogvatartottak számos tipikusnak tekinthető és összetett betegségben szenvedhetnek. Így például szív és tüdőproblémában, cukorbetegségben, magas vérnyomásban, valamilyen rákbetegségben, Alzheimer-kórban, Parkinson-kórban, gyenge látásban és hallásban, memóriazavarban, illetve számos testi fogyatékoságban, beleértve a fogászati problémákat és az ehhez kapcsolódó rágási nehézségeket. Az alkohollal való visszaélés is felmerült már problémaként ebben a csoportban. Ráadásul a depresszió, így különösen a haláltól való félelem, illetve attól való félelem, hogy a börtönben fognak meghalni, jelentősen befolyásolja az idősebb börtönpopuláció mentális állapotát. Ennek eredményeként az Egészségügyi Világszervezet álláspontja szerint az idősebbeknek nagyobb szüksége van egészségügyi szolgáltatásokra, beleértve az orvosi ellátásokat, a táplálkozási és pszichológiai kezelést. Ezért szükséges szakemberek alkalmazása a börtönökben. Nagyon fontos a Világszervezet szerint az, hogy szoros együttműködések hozzanak létre a büntetés-végrehajtási intézetek külső egészségügyi szolgáltatókkal, hogy olyan speciális szolgáltatásokat is biztosítani tudjanak a fogvatartottak számára, amelyeket a börtönön belül nem tudnak megoldani. Ezen túlmenően strukturális változtatásokra lehet szükség az egyes büntetés-végrehajtási intézetekben az időskorú fogvatartottak elhelyezésekor. Figyelemmel kell lenni ugyanis a mozgási nehézségeikre és arra, hogy ezzel összefüggésben meg kell akadályozni azt, hogy balesetek áldozataul essenek.¹¹

Véleményem szerint az a megoldás helyes, ha külön részleget vagy külön büntetés-végrehajtási intézetet hoznak létre az időskorú fogvatartottak számára. Így például Németországban egyaránt létezik kifejezetten az időskorúak számára létrehozott börtön, illetve az időskorúak számára elkülönített részleg egy átlagos bv. intézetben. Singenben speciálisan időskorú fogvatartottak részére hoztak létre egy intézetet, Straubingben pedig egy intézetben külön részleget alakítottak ki számukra, és Bochumban egy olyan börtön van, ahol külön részleg áll rendelkezésre azon elítéltek számára, akiknek speciális kezelésre van szüksége.¹²

A helyiek csak „Nagypapa börtön”-nek nevezik azt a kicsi, ötvenégyes börtönt Singenben, amit kifejezetten az időskorú elítéltek számára hoztak létre. Ez Európa egyetlen

pen időskorban” projekt. Országgyűlési Biztos Hivatala, Budapest, 2011. 78. - http://www.ajbh.hu/static/beszamolok_hu/2010/pdf/idoskorban.pdf (2016. 08. 10.)

¹⁰ *Börtönstatisztikai Szemle*, 2016/1. 5. Elérhető: <http://bv.gov.hu/download/7/3c/61000/B%C3%B6rt%C3%B6nstatistikai%20Szemle%202016%20I.pdf>; a problémát felismerve konferenciát is rendezett a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága „Időskorú fogvatartottak reintegrációja” címmel 2016. június 16-án Pilisszentkereszten. - <http://bv.gov.hu/konferencia-az-idoskoru-fogvatartottak-reintegraciojarol> (2016. 10. 01.)

¹¹ Stefan ENGGIST– Lars MOLLER– Gauden GALEA– Carolina UDESEN (szerk.): *Prisons and Health*. World Health Organization, 2014. 157.

¹² Arthur KREUZER – Ulrike GRASBERGER: *Elders and the Criminal Justice System in Germany*. In: Max B. Rothman – Burton D. Donlop – Pamela Elders Entzel: *Crime and Criminal Justice System. Myth, perceptions, and Reality in the 21st Century*. Springer Publishing Company, New York, 2000. 273.

olyan börtöne, amit speciálisan idős fogvatartottak számára alakítottak ki. A minimális életkor 62 év, míg az átlagéletkor 67 év ebben a büntetés-végrehajtási intézetben, az ítéletek pedig 15 hónaptól egészen az életfogytig tartó szabadságvesztésig előfordulnak. Az utóbbi években megnövekedett Németországban azon elkövetők száma, akik idős fogvatartottnak minősülnek, ugyanis a fogvatartottak 20 %-a meghaladta a 60. életévet. Az itt elhelyezett fogvatartottak a nyugdíjba vonulás után követték el a bűncselekményeket, jellemzően fegyveres rablást, csalást, csempészetet. Körülbelül minden harmadik elítélt szexuális bűncselekményt, míg minden hatodik emberölést (feleségét ölte meg) követett el.

A börtön igazgatója szerint azért volt szükség egy speciális intézet létrehozására, hogy megvédjék a könnyebben sebezhető idős fogvatartottakat a diszkriminációtól és attól az elnyomástól, amit azért szenvednek el, mert fiatalabb és pszichikálisan erősebb fogvatartottakkal együtt helyezik el őket. Az időseknek speciális kezelésre van szükségük a fiatalokhoz képest. A fogvatartottak ebben az intézetben reggel 7 és este 10 óra között szabadon mozoghatnak, így többek között billiárdozhatnak, edzhetnek és megfelelő pszichoterápiás kezelést is igénybe vehetnek. Havonta hatórás családlátogatás engedélyezett számukra. Orvos heti egyszer, vagy szükség szerint látogat el az intézetbe, illetve pszichológus is figyelemmel kíséri a fogvatartottakat heti hat alkalommal. Aki fizikailag elég erősnek érzi magát, dolgozhat a börtön gyárában. Ahol csavarokat csomagolhatnak.

Az idős fogvatartottak ugyanolyan egészségügyi problémákkal küzdenek, mint az átlagemberek, de egy ilyen környezetben a stressz sokkal magasabb. Ez különösen az első büntényes elkövetőkre igaz.¹³ Éppen ezért van szükség arra, hogy az egyes bv. intézetek kiemelt figyelmet fordítsanak az idősek egészségügyi ellátására, s önmagában az egészségügyi felügyeletre is.

Japán ugyancsak egy jó példa, ahol egyetlen olyan börtön van, amelynek egy emeletét kísérleti jelleggel kifejezetten az idős fogvatartottak szabadságvesztés-büntetésének végrehajtására alakították ki: ez az Onomichi Börtön.¹⁴

A legtöbb ide kerülő fogvatartott pénzügyi helyzetének megoldásában bízva bolti lopást vagy egyéb lopást követett el. Az elítélteknek kb. fele visszaeső, akik azért követettek el lopást, hogy visszakérüljenek a relatíve biztonságot nyújtó börtönbe, amely menedéket jelent számukra, ahol napi háromszori étkezésben és heti kétszeri fürdésben részesülnek. Japán társadalmára ugyanis különösen jellemző, hogy a szabadságvesztés miatti megbélyegzés következtében a családtagok megszakítják a kapcsolatot a bebörtönzött hozzátartozóikkal, ami nagyon káros hatással van az idős fogvatartottakra.¹⁵ További adalék, hogy ebben a börtönben a fogvatartottak több mint fele szenved valamilyen elmebajban.¹⁶

A kifejezetten az idősek számára létrehozott intézet előnye, hogy az ott nyújtott speciális szolgáltatások igazodnak az idős fogvatartottak speciális szükségleteihez. Hátránya viszont, hogy teljesen izolálják őket a fiatalabb elítéltektől, holott az idősek sokszor szeretnek fiatalokkal egy társaságban lenni.

¹³ Christel KUCCHARZ: *Germany: Prison Specializes in Older Prisoners. Grandpa Goes to Jail*. Passau, Germany, 2008. <http://www.seniorsworldchronicle.com/2008/03/germany-prison-specializes-in-older.html> (2015. 10. 24.)

¹⁴ Jeremy SUTTON-HIBBERT: *Aging Japanese Prisoners*. <http://prisonphotography.org/2012/08/02/jeremy-sutton-hibbert-aging-japanese-prisoners/> (2015. 10. 24.)

¹⁵ UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME: *Handbook on prisoners with special needs*. New York, 2009. 128.

¹⁶ *Japanese prisons face swelling elderly population*. <http://www.foxnews.com/world/2010/12/05/japanese-prisons-face-swelling-elderly-population/> (2015. 10. 24.)

A Human Rights Watch végzett egy kutatást, amelyben arra a következtetésre jutott, hogy bár az idős fogvatartottak sokat panaszkodtak a fiatalokra, mégis több pozitív előnye volt az együttes elhelyezésnek. Annak ellenére, hogy az idősek sokszor tiszteletlennek tartották a fiatalokat, mégsem szerették volna valamennyi idejüket hasonló korosztállyal tölteni. Például a fiatalabbak segíthettek a mindennapi tevékenységek ellátásában, illetve néhány idősebb nő arról számolt be, hogy azért szeretett fiatalabb női fogvatartottakkal egy zárkában lenni, mert az anya szerepét tölthették be. Gyakran a "mentor" szerepét veszik fel az idősebbek. Egy fiatal elmondása szerint az idősebbek segítettek abban, hogy hogyan töltsék el az idejüket a börtönben, ezért nem okoztak problémákat. Azt azonban figyelembe kell venni, hogy vannak olyan idősebb fogvatartottak is, akik nem tudják tolerálni a fiatalabb korosztály viselkedését.¹⁷

Angliában és Walesben úgyszintén végeztek egy kutatást, amelynek alanyai többek között az 50 év feletti női fogvatartottak is voltak. A kutatás eredményei 2004-ben jelentek meg. A nők 91 %-a válaszolta, hogy többségében sokkal fiatalabb fogvatartottakkal volt együtt elhelyezve, akikkel kapcsolatban a fő probléma az volt, hogy túl zajosak voltak. Ennek ellenére azonban 78 %-uk válaszolt úgy, hogy éjszaka megfelelően tudtak pihenni a cellában.¹⁸

A kötelező kegyelmi eljárás értékelése

Megállapítható, hogy Magyarország a kötelező kegyelmi eljárás törvénybe iktatásával eleget tett annak a követelménynek, hogy legyen egy felülvizsgálati rendszere a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésnek, és ezáltal ne szűnjön meg az elítélt ún. reményhez való joga. A szabályozási rendszer vonatkozásában viszont eltér a Bíróság által követendőnek ítélt eljárástól.¹⁹ Az EJEB éppen erre tekintettel elmarasztalta Magyarországot 2016. október 4-én a *T.P. és A. T. kontra Magyarország*²⁰ ügyben hozott ítéletében. A panaszosok arra hivatkozva kérték az EJJEE 3. cikke megsértésének a megállapítását, hogy az új kötelező kegyelmi eljárás bevezetése ellenére nincs valódi reményük a szabadulásra. A strasbourgi testület felhívta a figyelmet az ítéletében, hogy a magyar szabályozás szerinti 40 éves várakozási idő nem áll összhangban a Vinter és mások ügyben javasoltakkal, lényegesen hosszabb annál (ráadásul a honi szabályozás szerint az előzetes letartóztatásban töltött idő figyelmen kívül marad). Kifejtette, bár továbbra is adott a lehetőség a fogvatartottak számára, hogy egyéni kegyelmet

¹⁷ HUMAN RIGHTS WATCH: *Old Behind Bars. The Aging Prison Population in the United States*. United States of America, 2012. 55-57. - http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/usprisons0112webwcover_0.pdf (2015.10.24.)

¹⁸ HER MAJESTY'S INSPECTORATE OF PRISONS: *'No problems - old and quiet': Older prisoners in England and Wales. A thematic review by HM Chief Inspector of Prisons*. 2004, 12. - <http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/inspectorate-reports/hmipris/thematic-reports-and-research-publications/hmp-thematic-older-04-rps.pdf> (2015. 10. 26.)

¹⁹ Az EJJEB ugyanis a korábban hivatkozott Vinter és mások kontra Egyesült Királyság ügyben megjegyezte, hogy a szerződő államok jelentős többsége nem alkalmazza az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést, vagy ha mégis, akkor lehetőséget biztosít a feltételes szabadulásra egy meghatározott periódust követően (ez rendszerint 25 év szabadságvesztés). Ezt a felülvizsgálati rendszert a strasbourgi testület elfogadhatónak értékeli [Vö.: GÖNCZI Gergely: A ténylegesen életfogytig tartó szabadságvesztés alapjogi vonatkozásai. Alkotmányos büntetőjog és a strasbourgi joggyakorlat. *Acta Humana* III. évf., 2 (2015)] tekintettel arra is, hogy a nemzetközi büntetőbírórság Római statútuma úgy rendelkezik, hogy 25 év elteltével felül kell vizsgálni az életfogytig tartó büntetést, majd ezt követően időszakos felülbírálatok szükségesek.

²⁰ *T. P. and A. T. v. Hungary*. Application nos. 37871/14, 73986/14, judgment of 4 October 2016.

kérjenek, ez mégsem biztosítja sem *de jure*, sem *de facto* az életfogytig tartó szabadságvesztés mérsékelhetőségét.²¹

Gondolatébresztő kérdések a kötelező kegyelmi eljárással kapcsolatban

Végül – összegzés helyett – aggályokat, gondolatébresztő kérdéseket fogalmaztam meg az új jogintézménnyel kapcsolatban, tekintettel arra, hogy még nincs kialakult gyakorlata.

1. Megfelelő-e a szabályozás abban a tekintetben, hogy kizárólag a büntetés hosszát veszi figyelembe, a kényszerintézkedés tartamát, adott esetben az előzetes letartóztatásban töltött időt nem?

2. Az első tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést Magyarországon 2000-ben szabták ki. Azaz ez az elítélt több mint 15 éve tölti szabadságvesztés-büntetését. Tekintettel arra, hogy korábban nem volt felülvizsgálati lehetősége a nevezett szankciónak, előfordulhat, hogy az elítéltnak nem volt jó a magaviselete a börtönben, mert úgy gondolta, hogy nincs már mit veszítenie. Ilyen esetben ezt az időszakot figyelembe veszi-e a bíróság az elítélt magaviselete vonatkozásában?

3. Vajon az elítélt 40 év elteltével hozzájárul-e majd az eljárás lefolytatásához, ha pl. valamennyi családi kapcsolata megszakadt? Ha nem lesz hol laknia, ha nem tudja elképzelni, hogy negyven év elteltével visszailleszkedjen a társadalomba?

ANDREA ERIKA JUHÁSZ

The Mandatory Pardon Proceeding of Prisoners Sentenced to Life Imprisonment without the Possibility of Conditional Release

(Summary)

As a response to the Laszlo Magyar v. Hungary judgment (application no. 73593/10, judgment of 13 October 2014) the Legislator introduced the mandatory pardon proceeding of prisoners sentenced to life imprisonment without the possibility of conditional release as a new proceeding into the Penal Execution Code (Article 46/A-46/H Act CCXL of 2013). The paper shows this new legal institution.

The study also presents problems of elderly prisoners given that the above mentioned new procedure mainly affects this group of the prison population. It is an essential question whether the Hungarian penal institutions are prepared to the detention of elderly detainees.

²¹ 45-46. §.